

ACC. N.R M. 16594: 1-7.

Landskap: Skåne Upptecknare: Birger Åström
Härad: Lund Berättare: Fritz Larsson, Lund
Socken: Lund Berättarens yrke: tryggraf
Uppteckningsår: 1966 Född år 1902 i Lund

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(eff. omr.
fr. lista; se
rumsläktslser)

Tryggrafminnen. s. 1-7.

Skriv endast på denna sida.

ACC. N.R M. 16594:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Jag kommer från en riktig typograffamilj. Både far, jag, mina bröder, min farbror och min kusin är typografer.

Farfar var däremot tegelbrännare. Han arbetade i Limhamn men bodde i Prennegatan här i Lund. Varje måndag gick han till bruket och stannade borta hela veckan. Han hade matsäck med sig som skulle räcka till lördagen!

Far var sätterifaktör, och så vitt jag minns hade vi det ganska bra hemma, ekonomin var god så länge far levde. Vi bodde i två rum och kök i Jutahusen och familjen bestod av fem barn. Förutom vi bodde i huset två förmän och en skrivare vid Järnvägen. Fars stora intresse var sången. Han var med i Lunds Allmänna Sång och gick dit och övade en kväll i veckan. Efter det tog gubbarna eh toddy.

Allt var bra så länge far levde. Men så dog far. Mor blev 35 år gammal änka med fem barn. Min äldste bror som då var 14 år och gick i Läroverket fick sluta och börja arbeta och vi fick flytta till en billigare men sämre lägenhet som låg i näheten av Folkets Park.

Jag begriper inte att mor klarade upp det, men hon gnodde och slet från morgon till kväll. Allteftersom barnen slutade skolan och börjde arbeta hjälpte de till och familjen höll samman och vi redde upp det. Under första världskriget var det svårt

ACC. N:R M. 16594:2.

2

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

att skaffa mat många gånger, men morfar och mormor hade ett litet hemman på landet och de hjälpte oss ibland.

När jag var 13 år slutade jag skolan och skulle alltså börja arbeta. Själv ville jag värvva mig i Skeppsgossekåren men det avstyrde mor på det bestämdaste. Eftersom min farbror var sätterifaktor på Berlings blev det till att börja där som springpojke. Farbror var mycket sträng, spydig och utan överdrift fruktad av lärlingar och springpojkar. Man hade en hisklig respekt för honom. En faktor på den tiden hade verkligen något att säga till om. Bland annat delade han ut arbetena till sättarna, och eftersom alla satte på ackord på den tiden skulle han naturligtvis fördela manuskripten så rättvist som möjligt. Men i realiteten blev det nog ofta så, att faktorns gamla kamrater, de äldre sättarna, fick de bästa bitarna och de yngre fick hålla tillgodo med det andra.

Som springpojke fick jag springa stan runt med korrektur, och det blev min första kontakt med det lärda Lund. Det skulle bli flera sen - jag har nog trycket ett hundratal doktorsavhandlingar i mitt liv.

När jag varit springpojke något år fick jag börja i tryckeriet. Som vanligt fick jag börja med att lägga i vid pressarna. Det var egentligen inget avundsvärt jobb. Många tryckare var rent ut sagt jävligt stygga mot pojkkarna. Lade man i

J

ACC. N:R M. 16594:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

snett kunde man få ett stick i baken med ålspetsen. Jag minns en gång en tryckare tog av sig ena skon och slog mig i huvet med den. Man hade ingen gemenskap med de äldre på den tiden. De brydde sig ofta inte om om pjkarna lärde ~~sig~~ sig någonting eller inte, de äldre kollegorna hade ~~xxx~~ inget intresse av att lärlingarna skulle få en gedigen yrkesutbildning. Om en form spisade och man frågade en tryckare vad man skulle göra, kunde man få till svar: "Spotta på den!", trots att han naturligtvis kunde avhjälpt felet på två minuter, om han bara gittat. Efter ett tag hade jag emellertid turen att komma till en tryckare som var hygglig och lärde mig hur jag skulle göra i stället för att skälla och slåss när jag redan gjort något galet, och så småningom blev det en tryckare av mig också.

När jag var utlärd bjöd jag "de närmaste" på en liter. Det skedde i samband med en fest typografförbundet anordnade samma vecka. Det var vanligt att man gjorde så. Man kunde också spendera en nubbe på Köpenhamnsfärjan. Lunds typografklubb hade livliga förbindelser med klubbarna i Malmö och Köpenhamn och ~~xxx~~ åkte dit några gånger per år. Det kunde bli nog så ståtliga fester.

Jag började hos Berlings 1915 och stannade där i praktiskt taget 22 år. Under arbetslösheten i mitten på tjugotalet hade jag ett tillfälligt arbete på ett tryckeri i Halmstad, men när jag fick chansen att återvända till Lund flyttade

ACC. N:oR M. 16594:4.

4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

jag tillbaka. Vi var flera tillfallighetsarbetare vid det tryckeriet. Främlings-
legionärerna kallade man oss skåningar. 1937 började jag hos Håkan Ohlssons,
och där har jag arbetat sen dess.

När ja började hos Berlings var tryckeriet forfarande ganska primitivt. Man
hade tolv snällpressar, som stod i två rader i en stor tryckerilokal. I källaren
fanns ett litet accidenstryckeri, med en gammal digelpress med handiläggning,
som numera finns på Kulturen. Alla de stora pressarna hade inte iläggnings-
maskiner, och 4 tanter var anställda för att lägga i för hand. De var fenomenala,
de hade otrolig teknik när de hanterade de stora arken.

Håkan Ohlssons var också ganska primitivt det första året jag arbetade där. Men
i samband med en strejk i slutet av 30-talet byggdes hela tryckeriet om. Bland
annat fick vi ett centralt papperslager. Papperet fanns dessförinnan på en massa
öilka ställen, vilket naturligtvis ^{r/}osakade onödiga väntetider vid tryckningen.

Tryckarna var klädda i lång rock och krage ocj slips. Overall hade inte slagit
igenom på den tiden. Så är vi ju alltid klädda nu. Man fick själv hålla arbets-
kläder.

ACC. N:R M. 16594:5.

5

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Arbetstiden var tio timmar, med en och en halv timmes paus mitt på dagen . Några extra pauser tog vi aldrig. Men många gånger tog man en kopp kaffe medan maskinen gick, stående bredvid den. Lite sprit förekom också förr i världen. Man tog gärna en tryckarsup var gång man tagit in ett större nytt jobb. Vi hade ett särskilt glas för den. Det är egentligen först på 40-talet som arbetsplatserna har blivit helt spritfria. Numera förekommer ju ingenting sådant.

Numera är ju Håkan Ohlssons storproducent av blanketter och jag trycker mest sådana, men förr hade jag ganska många doktorsavhandlingar i min press, och det var egentligen roligt. Doktoranderna kom ofta ner och tittade till sin bok och frågade hur det gick med den. I sista minuten var de för det mesta ute. Det har hänt mer än en gång att det var så bråttom med att få fram ett spikningsex att de sista arken inte ens var torra när de gick till bokbindaren. Många doktorander har jag lugnat med att så vitt det berott på Håkan Ohlssons har det aldrig hänt att en doktosavhandling inte blivit färdig i tid. Men ofta fick vi tillgripa nattarbete för att hinna med den. Och på den gamla goda tiden hände det ibland att det kom en man från AF med en bricka med kaffe, smörgåsar och en sup till tryckaren som stod där ensam i natten. Avsändaren var bokens författare.

Lönen: när jag började som lärling 1915 fick jag 7:25 första året, och sen steg det till 18 kronor sista året. Som utlärd hade jag till att börja med 40 kronor i veckan. Det var inte speciellt bra betalt i början av 20-talet. Då släpade

ACC. N.R M. 16594:6.

6
FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

typograferna efter i löneutvecklingen. I mitten av 20-talet kom också arbetslös-heten. Boktryckarna gjorde då så, att de sa upp en praktiskt taget varenda månad till den siste. Men när den siste kom fick man stanna kvar i alla fall, om trycke-riet hade arbete liggande. Det var naturligtvis en ytterstosäker tillvaro, i synnerhet som man var nygift och nybliven familjefar och alltså aldrig visste, om man hade arbete nästa månad eller inte. En källa till förargelse i vida kretsar var också lagen som sade, att en arbetsgivare är skyldig att återta en pojke som varit ute och exercerat när han är fri från det militära. När det då var ont om jobb kunde det hänta, att en äldre gift arbetare fick sluta för att grabben skulle kunna börja, och det gick ju inte utan protester.

Följden var att det var ganska stor omsättning på folk. Då var det bra att ha arbetat på ett välkänt tryckeri som t.ex. Berlings i Lund. Då hade man lättare att få arbete någon annanstans. Berlings var också relativt modernt och tillämpade moderna metoder. När jag var tillfallighetsarbetare i Halmstad, lärde jag dem att sticka upp lappningar efter den då nya och moderna metod som tillämpades hos Berlings.

Jag har varit medlem av fackföreningen sen 1918. Kraven på den tiden var att man skulle ha fyllt 16 år och arbetat i yrket minst ett år. Vi höll mycket styvt på att alla skulle organisera sig. På den tiden följde förbundsnumret inträdesåret.

7,

ACC. N.R. M. 16594:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och de gubbar som hade låga nummer var därför mycket stolta över det.

Det var också fackförbundet som ordnade alla de trevliga festerna. Varje år hade vi årsfest för medlemmarna och deras familjer och de var verkligen mycket roliga.

Förr i världen skrevs det alltid en revy till varje årsfest. Min bror och en kamrat som kallade sig Mörtske - han hette Erik Ström - brukade författa de flesta texterna. De anspelade alltid på händelser under året, och mera bemärkta personer i kåren fick en släng av eleven. Det bör kanske tilläggas, att de var ytterligt oförargliga och aldrig elaka - men roliga. Den mest berömda revyn hette "Svibel, eller en dag på Vita Hönans Tryckeri" och där spelade jag själv med. Jag skulle vara Gutenberg-statyet och sjunga i finalen. Så jag kläddes ut och ställde upp mig, men det var ju svårt attstå stilla så länge, så efter en stund inträffade det oundvikliga: en klar barnastämma hördes från salongen: "Mor, statyn rör på sig!" - men sånt höjde ju bara stämningen. Att skriva visor till fester är gammal tradition bland typograferna. Det gör vi fortfarande till personalklubbens fester och trycker dem på tryckeriet. Sen sjunger vi dem som allsång vid bordet. Och det slår ju alltid!